

ÉLŐFIZETÉSI ÁR:
Egy évre 1000. — 6 hónapra
500. — 3 hónapra 300. —

MEGELÉGEZŐ HETENKÉNTI SZÁMOK
szombaton és minden kétfelvi
vasárnap kiadásban, a központi
nyomtatás költségétől mentesen
küldjük meg.

A VÁROS

MEGELÉKEZŐ ÉS KAPORRATÁLA
VÁROS KÖNYVTOMDA-VALLALAT
KÖZLÖNYVÉBEN.

100 KÖNYVÉREK A KÖZLÖNYVÉBEN
KÖZLÖNYVÉBEN.

KÖZIGAZGATÁSI, KOZMŰVELŐDESI ÉS KOZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: VECSEY IMRE. * Felelős szerkesztő: KONCZ AKOS.

Kiadóhely: Debreczen. A VÁROSI KÖNYVTOMDA-VALLALAT

A Tanács és a Hortobágy.*

Fél munka — rosszmunka.

A közmondás is azt tartja, hogy a félmunka rosszabb a semmittevésnél, mert legtöbb esetben a félmunkát előzőről vissza kell csinálni és azután újra kell kezdeni az egészet a kiindulási pontnál. A félmunkára, ennek visszacsinalására fordított költség tehát mind haszontalanba ment s az idő gyümölcsözőtlenül, kibaszatlanul elrepült fejtök felett.

Sajnálatos lehet csak megállapítani, hogy a városi Tanács a Hortobágy hasznosítása kérdésében szintén csak fél munkát — sőt ennél is kevesebbet — akar végezni, és az a tanácsj terveiért, melyet a város 47-ik száma kényszerűen hozott, eredményében semmitvel sem fog jobbat előidézni az eddigi állapothoz. Hogy miért, alomond a következőkben.

Fontosabb rámutatván ezen nagyfontosságú kérdésben eddigi, kitértett szerény munkásságom folyamán azon körvonalakra, melyek a Hortobágy hasznosításának helyes megoldásával közelegtetni kell, hogy nyerjenek, amely követelmények figyelmen kívül hagyása óriási és helyrehozhatatlan mulasztással egyébként nem volna minősíthető. E követelmények röviden összegezlve a következők:

1. A város anyagi érdekeinek lehető megrövidése, vagyis arra való törekvés, hogy egyén jogos igények sérelme nélkül a hasznosítás által a város házipénztárának minél nagyobb jóvájelen biztosításának.

2. Magasabb színvonalon álló mezőgazdasági kulturális és ezzel kapcsolatban mezőgazdasági gyárilap megteremtése.

3. Minél nagyobb munkaadó foglalkoztatása s ezzel a kis emberek egzisztenciájának biztosítása által az agrárszociális bajok orvoslása.

Az talán senki sem vitathatja el, hogy ezen hármas cél bármelyikének megvalósítása minden jóéret, hasznoséret és nemesebb lelkesületű társ embernek óhaját kell, hogy képezze; viszont én a leghatározottabban merem állítani, hogy ezen célok egyike sem lenne megvalósítható a Tanács javaslatának elfogadásával mely a Hortobágy területén a mai álló színvonalon álló mezőgazdaságot aláírja fenntartani s még fejlődésigot sem mutat annak javítására.

Az nek ebből az érdeklődés, hogy a Tanács javaslata szerinti, vagy az én általam beforjotott javaslat szerinti hasznosítás lenne-e anyagilag a városra néve kedvezőbb, nem szükséges egyelőre tenni, mint a két javaslatnak a várható jóvájelenet tárgyára röviden egymással összehasonlítani. Kiténik ezen összehasonlításból, hogy míg a Tanács javaslatának megvalósítása esetén a várható haszonbör jóvájelenet legfeljebb 300,000 korona lenne, addig az én javaslatom szerinti ducara annak, hogy a Tanácsnál tulhagyó részben

kisebb holdjankénti bértszögeket irányoztam elő, 348,000 korona bértszöge van a városnak kiutalása. Hozzá még a Tanács azt javasolja, hogy a szükséges épület beruházásokat a város maga teljesítse s e címen előirányoz 1,300,000 koronát, mely összegnek amortizációs kamatait a bértszögekből lennénk fedezendő. Közlöm ugyan, de látjuk valónak, hogy ezen összegből a bérbe adandó 15,000 holdon az utóhozatot, árközlök, parcellázást s egyéb költségek, az elkerülhetetlen közigazgatási, községüzemügyi, közbiztonsági, népoktatási stb. intézmények, valamint a városüzemnek megfelelő épület beruházások költségei fedezetet nyújtanak, akkor is megapartja ennek amortizációs kamata a bértszögeket annyira, hogy a Tanács javaslatának indokolása szerint sem marad a városnak több tiszta jóvéjelenet, mint legfeljebb 150,000 korona. Ennek ellenében az én javaslatom szerint előirányozott 348,000 korona esztőlattal jut a város birtokába, amennyiben a város semmiféle beruházást költségbe kerülve nem tesz. Így tehát a két javaslat közötti különbség, mely szerint az én javaslatom megvalósításával a városnak mintegy 200,000 koronával lenne több a jóvéjelenet a bérletek után s mellett, hogy a bérletek lejártával az összes beruházások minden megtérítés nélkül jutnak a város tulajdonába.

Azokban nem is ez a nagyobb hibája a Tanács javaslatának, hanem az, hogy a Hortobágy rendezésének kérdését a 15,000 hold bérletével megoldottak tekintni, a többi megmaradó résznek hasznosítását nem tartja szükségesnek, mindössze még 3000 holdat ajánl kisajkított öntözési céljaira, melyen az öntözési berendezést államsegély igénybe vételével kívánja létesíteni. Nagyon ideális gondolat, hogy az állam létesítse az öntözési műveket a város minden anyagi hozzájárulással nélkül, ellenben a hasznát az öntözendő területnek élvezze a város. Tarkok azonban föls, hogy ez ellen az állomnak is lesz némi kifogása. De még különösebb konfuziónak jutunk a Tanács annál feltekedése felett, hogy a Hortobágy többi része a város jöszögtartó gazdájának jogos érdeke megrövidése végett hagyassék meg az eddigi állapotban legelőnek, hogy a marha-tenyésztés az eddigi min megmaradhasson. Hiszen jól tudjuk, hogy a Hortobágy egész 42,000 holdnyi területe nem nyújtott a jelenlegi rendszer mellett elegendő legelőt az oda kihatott jöszögnak s azon az csak sajnárogott, snykódott. Hát, hogy képezel az igen tisztelt Tanács, hogy ezután az eddigi állapotban meghagyandó 24,000 hold elegendő lesz a legelőtész céljaira? Nem ismerem a Tanácsnak erre vonatkozó indokolását, azonban érthető okokból nagyon kíváncsi vagyok rá.

A Hortobágy hasznosításának kérdését szerény noretan szerint ily alapon megoldani nem szabad. Amely városnak,

* Köszönet az az elcsikely, azval a Hortobágy hasznosításának kérdésében mindegyik véleményét megfoglaltam alapján.

oly kincses bányája van, mint aminő Debrecennek a Hortobágy, annak oly hasznosítási tervezetet kell megvalósítania, amelylyel ennek a kincses bányának minden része feltáratik s itt már nemcsak arra kell törekedni, hogy a város részére az minél többet jövedelmezzen, hanem arra is, hogy a város minden társadalmi osztályhoz tartozó polgárának előnyére váljék, egyszóval, hogy arra egészséges fejlesztési politikát alapítani lehessen. Ez a tervezet pedig csak olyan lehet, amely modern irányú célok elérését szem előtt tartva a Hortobágy egész területére kiterjeszkedik. Nem arról van szó, hogy a Hortobágyból csak ennyi, vagy annyi terület, hanem arról, hogy a viszonyok tekintetbe vétele mellett a haladás eszméjének megfelelőleg is hasznosították az egész Hortobágyt. Az egész területre kiterjesztett üzemterv elkészítésénél aztán már lehet követni a magángazdaságokban követni szokott elvet, mely szerint csak *részlelkérés* az, hogy ennyi, vagy annyi terület legyen szántó, ennyi, vagy annyi hold öntözőendő kaszáló; ennyi, vagy annyi, egyelőre a mai ősi állapotban fenntartható, vagy pedig megfelelő kultur intézményekkel nagyobb hozamúvá fejlesztett legelő terület. Elkerülhetlenül szükséges, hogy a hasznosítási üzemterv készítésénél arra a magasabb nézőpontra kell helyezkedni, amely nézőpontból nemcsak a Hortobágy egész területe belátható, hanem amely nézőpontból a város gazdasági és kulturális fejlődésének messze jövőjébe is bepillantunk.

A városi tanács a kérdés megoldásánál egyáltalán nem helyezkedett ily magasabb nézőpontra, hanem amidőn 15,000 holdat javasol kihasználatni szántás, vetés céljaira, csak olyasmint javasol, ami által a kérdés megoldása érdekében valamit tenni látszások és semmi egyebet nem tesz más, mint a 10,000 hold kihasználatára vonatkozólag egy évtizeddel előbb meghozott határozatot a tanács most 5000 holddal kibővíteni javasolja, anélkül azonban, hogy ezzel akár a város anyagi érdekeit kellő figyelembe részesítene, akár a mai nyomott gazdasági viszonyok segíteni igyekeznek, sőt amint azt az alábbiakban kimutatni módomban lesz, az ily módon való hasznosítással a most létező állapotokat is inkább rontja, sem mint-hogy azokon javítana.

Azon nagy érdekek, melyek a Hortobágy hasznosításával kapcsolatban vannak, csakis úgy elégíthetők ki Debrecennek, mint modern városnak eszméje csakis úgy valószínű meg, ha a Hortobágyon gyárparral kapcsolatos mezőgazdasági létesítmények. Hisz lépten-nyomon halljuk a feljajduló panaszot, hogy nincs gyárpárunk, az állam, a törvényhozás is nemcsak belátta annak elodázhatatlan szükségét, hogy Magyarországon az ipar megeremtesse, hanem erre a célra óriási anyagi áldozatokat is hoz. Bűn volna tehát, ha most, midőn arról van szó, hogy Debrecenben, Hajdu megyének fővárosában, ezen az óriási mértékben nyers termő helyen mezőgazdasági gyárpár létesítmények, ez a kedvező alkalom elhalasztatnék. És csodálatos, hogy éppen a városi tanács, amelynek első sorban hivatása, a város, mint erkölcsi testület vagyona gyarapításának, jövedelme szaporításának és végeredményben a polgárság teherviselési megkönnyítésének és vagyonosodásának előmozdítására minden lehető megtenni, olyan javaslattal áll elő, mely a mezőgazdasági gyárpár megeremtesítésének és fejlesztésének beláthatatlan időre áthághatlan akadályokat kíván állítani.

Annak a feltevésnek nyújt ezzel a javaslattal a Tanács jogos táplálékot, mely szerint vagy egyáltalában nem ismer mezőgazdasági gyárpárt, vagy ha ismer, akkor ellensége

a mezőgazdasági gyárpárnak, vagy legalábbis annak, vagy a gyárpárban árvaságra kárhözottatott Hajdu megye fővárosának, Debrecennek határában nagyszabású mezőgazdasági gyárpár létesítmények. Pedig hát, ha valahol, éppen Debrecenben van jogosultsága az ipari vállalatok létesítésének, itt, ahol oly sokszor mennyiségben termelhető az ipari feldolgozásra váró nyers termény, tehát az ipari vállalkozás itt helyben első kézből és éppen ezért aránylag olcsón megszerezhető a nyers termény. A nyers termelő is sokkal könnyebben eladhatná terményeit és napról-napra mindinkább meggyőződne arról, hogy sokkal háztartás-zóbb oly ipari növények termelése, amelyekből a háztartási és létfenntartáshoz szükséges, mintsem csak kizárólag azoké, melyekből csakis az emberi test táplálására szükséges iparcikkak leszenek előállítva. Az ily ipari növények termelése sokkal nagyobb hozamot ad, mint az apró magot termő növényeké; a nagyobb hozam több bevételt, nagyobb jövedelmet jelent a több bevétel, a nagyobb jövedelem pedig emeli a termőföldnek értékét. Ma úgy áll a dolog, hogy az itt termelt nyers termény innen elvitetik, hogy mint feldolgozott kész ipari áru kerüljön vissza, de már a közvetítő kereskedelem által a nyers alakban való eladáskor zsebrakott nyereségnek, azután a fuvarköltségnek, sokszor a vámdíjaknak, azután a gyárimunkás munkabérének, a gyáros vállalati nyereségének, az esetleges ismételt vámnak, a visszaszállítás fuvarjának és ismételve az eladást közvetítő kereskedelemnek nyereségével, tehát sokszorosan, néha százszorosan drágább árban. Mérheterlen összeg megy ily módon veszendőbe, azaz hogy másnak, legtöbbszörben külföldieknek zsebébe, amely összegből pedig, ha csak az egyik fuvarköltséget és csak az egyik kereskedői nyereséget, az esetleges kiviteli és behozatali vámot magtakaríthatnók azáltal, hogy itteni gyári vállalat venné meg és dolgozná fel nyers terményeinket és ha a külföldi gyárosnak vállalati nyereségét a debreceni gyáros, a külföldi munkásnak munkabéréit a debreceni munkások tehetnék zsebre, el sem gondolható, mily nagy lendületet vehetne a jólét Debrecen határában.

A mezőgazdasági gyárpár megeremtesítésével szorosan összefügg még egy másik rendkívül fontos kérdés, melyet a Hortobágy hasznosításának eldöntésénél figyelmen kívül hagyni nem szabad. Ez a *munkáskérdés*. Csalódik a mélyen tisztelt Tanács, ha azt hiszi, hogy a mezőgazdasági munkás kérdésében ma is úgy állunk, mint csak nemis régen, mint csak néhány évvel ezelőtt. És itt nem a munkabérmiahi huzalodásról, a fenyegető arató sz. sztrájkra; hanem egyenesen arra célozák, hogy *mezőgazdasági munkás hiányban szenvedünk*. Ha nincs tapasztalata e téren a mélyen tisztelt Tanácsnak, hát szolgálhatok ilyenekkel bőven és kimutathatom, hogy a nyári nagy munka időben keserves kínlódással és roppant drága napszámért lehetett, de korántsem a szükséges létszámmal készen tartani; ennek a nagy munkaidőnek elmultával pedig, tehát az őszi időszakban is oly napibér mellett lehetett csak a szükséges munkás kezét megszerezni, amely munkabéért nemrég mult időben még a legnagyobb nyári munka idején sem fizettek. Már most könnyen elképzelhető, hogy ha a Hortobágy hasznosítása a tanácsi javaslatnak megfelelően úgy történik, hogy a kihasználandó 15,000 holdból 10,000 hold 500 holdas közép bérletekre, 5000 hold pedig 60 holdas kisbérletekre osztatik fel, akkor az eddigi nagy bajt okozó munkahiány még érezhetőbb lesz, mert hiszen annak a művelés alá veendő 15,000 holdnak megműveléséhez is csak ez a vidék kell, hogy szolgáltatassa munkást. Nyilván-

való tehát, hogy az oda szükségeslő munkás létszám a most létező gazdaságtól kell, hogy elvonassék. Ha tehát most is kevés már a munkás, még érezhetőbb lesz a hiány a hasznosításnak a tanácsi javaslat szerinti megvalósítása után, minek természetes folyamánya, hogy a ma is óriási magasságu munkabérek még magasabba szöknek fel, ami a termelési költségeket annyira megszorítja, hogy ezek mellett az a bérlő számadását meg nem találhatja a ha ideig-óraig küzdökdi, vergődik is a mind inkább szaporodó terhek sulya alatt, előbb-utóbb belátja küzdelmének sikeretlenségét és a bérlő számadását meg nem találhatja. Így aztán nagyon könnyen megtörténhetik, hogy néhány esztendő múlva má t csödbe jut a Hortobágy hasznosításának eszméje; a várt, a remélt eredmények, a sikernek elmaradása, a hasznosítás eszméjébe vetett hitben történt szörnyű csatlódás és kiábrándulás miatt. És majd akkor fognak csak taposni azok, akik ma ellenzik a hasznosítást, taposni azért, hogy ime az idő, a tapasztalat nekik adott igazat abban a tekintetben, hogy a Hortobágyot mezőgazdasági kultúra szerint hasznosítani nem lehet, hogy a Hortobágygnak mindig is az volt és mindig is az lesz a rendeltetése, hogy a lóbas jóságnak (no meg a sásákknak) legyen legelője. És majd tessék megpróbálni akkor, a csatlódás elkövetkeztének idején újra elől kezdeni, esetleg más alapa fektetni a hasznosítást. Tessék csak elképzelni: lehetséges lesz-e majd akkor a létezőből nem létezőt csinálni, és az egész Hortobágyra kiterjedő mezőgazdasági és mezőgazdaság-gyáripari üzemszisztémát csak meg is alkotni és megalkotás esetén megvalósítani. Ezért mondtam elől, hogy a tisztelt Tanács tervezete félmunka, sőt ennél is kevesebb, mely szerintem semmi sem idéz elő jobbat a mostani állapotnál, hanem inkább félni lehet a még sajnosabb eredménytől. Ezeket a méltán sulyos és alapos aggodalmakat kéltő következményeit a Tanács javaslata szerinti hasznosításnak lehetetlen figyelmen kívül hagyni. Nem szabad a hasznosítás kérdését a most létező gazdaságot világos látványára és kárára megoldani, mert ezzel a létesítendő gazdaságoknak is már előre megassuk a sirját. A hasznosítás által nem a létező gazdaságtól kell a munkaerőt elvonni, hanem éppen ellenkezőleg ugy kell a hasznosítást keresetlül vinni, hogy általa a munkás létszámot szaporítsuk. Ezt pedig csakis a mezőgazdasági gyáripar megteremtése és kibérelteteknek létesítése által lehet elérni. Tereit kell nyitni a Hortobágyon a kis embereknek arra, hogy oda más vidékekről is bevándorolhassanak, ott otthon találjanak és megélhetésükhöz munkával, állandó keresetlül ellátva legyenek.

Ezért kell a Hortobágyon 5—20 holdas kisbéreltetek létesíteni, ezáltal módot nyújtani a kis embereknek arra, hogy ott családtagjaink számához és anyagi erejükhöz mérten béreltetekhez juthassanak. Azon kell ügykeznünk, hogy más vidékek munkás főnének (Amerikába vándorlás helyett) alkalom nyújtassék a letelepedésre, akik kisgazdaságaik megművelése mellett állandó foglalkozást és keresetlül találnak a gyártelepeken s a mellett, hogy bérelt kisgazdaságaikon termelt ipari terményeiket a gyárakban könnyű szerrel és jól áron értékesíthetik a gyárak által szükségelt munkás létszámot is állandóan szolgáltató tudják; ami által eleje vétetik ama fentebb vázolt nagy veszélynek, amely a munkás létszámunk más gazdaságtól való elvonása által előáll. Ha aztán azok a letelepült kis emberek szorgalmas munkásságuk s állandó foglalkoztatásuk révén megtalálják megélhetésük biztos alapját, akkor nem kell félni ama oly annyira fenyegető agrár szocializmustól, ha jólét

és megelégedés költözik azoknak a kis embereknek csendes otthonába, akkor a Hortobágy hasznosítása által oly célt értünk el, amelynél magaszasabbat, nemesebbet félrni alig lehet. Hogy pedig ez elérhető nem volna, ezt legfeljebb állítani lehet, de bizonyítani nem.

A Tanács által javasolt épület beruházásokra vonatkozólag is volna még egy kis megjegyzésem, azonban erre, mint lényegtelen részletkérdésre ezuttal bővebben nem terjeszkedem ki, csupán annyit érintek, hogy a tervezett épületek beosztása azt látszik igazolni, hogy az nem került ki olyan helyről, amely illetlen természetű dolgok előirányzására megfelelő gyakorlati jártassággal bír.

Befejezésül még csak annyit jegyzek meg, hogy a Tanács javaslatainak indokolásában, az én javaslatomra vonatkozó kritikájában, azt mondja, hogy azt elfogadhatónak nem tartja. — Összes erre vonatkozó kifogásai azonban mind csak feltevéseken alapulnak.

Abból, ha valaki valamely javaslatot a gyakorlatban megvalósítani nem vél, még nem következik, hogy ez a javaslat valóban megvalósíthatatlan és megvalósítás esetén a legjobb célt nem szolgálhatná és mindnyájunknak a legjobb szolgálatot nem tehetné. Az is természetes következtetés, hogy míg a megvalósításra próba nem tétetik, előre el sem is bírálható, hogy annak feltételei elég szolid, vagy amint az igen tisztelt Tanács indokolásában magát kifejezi, elég rentabilis alakokon nyugodnak-e.

Azt az igen tisztelt Tanács is elismeri az én javaslatomról, hogy az sok kulturintézmény létesítését öleli fel. Másrészt elvitatathatlan tény, hogy hasonló kulturintézmények a világ összes művelt államaiban már eddig sikerrel létesítettek. Miért volna tehát ebben a városban az a szerencsétlen város, ahol ilyen természetű intézmények sikerrel létesíthetők ne volnának? Azt az ajánlatot teszem azért: tegye magáévá az igen tisztelt Tanács az én javaslatomat, mert hiszen — legyünk csak egészen őszinték — azt maga az igen tisztelt Tanács is beláthatja, hogy az ő javaslata a maradásig jegyében készült.

Kövendy Domokos.

A Hortobágy hasznosítása

— Az 1906 szeptember 9-én tartott értekezlet által kiküldött bizottsági javaslata. —

Tekintetes városi tanács!

Tudatában vagyunk annak, hogy a kor haladtával az egyéni és közszükségletek nagy mértékben fokozódnak. Tudatában vagyunk tehát annak is, hogy a társadalom létalappját képező mezei gazdálkodásban ezen fokozott igényeknek kielégíthetése végett szükségkép rendszerátváltozásnak kell bekövetkeznie. Megnyugvással fogadjuk tehát a Tekintetes Tanácsnak azon törekvését, hogy a községvont és városunk állat tenyésztésének alapját képező hortobágyi közlegelőt az eddigi kezelési rendszer módosítása útján, a változott viszonyoknak megfelelően hasznosítani törekszik.

Nemcsak bele nyugszunk ebbe, de teljes örönkelélmogadjuk is a Tekintetes Tanácsot ezen törekvésben, mert nem zárkoztunk el annak beismerésétől, hogy azon ma is gyakorlatban levő legeltetési eljárás, mely mellett elődeink boldogultak, a viszonyok változatával, főleg pedig a Tisza szabályozása folytán, idejét multá és sem az egyes gazdáknak, sem a közönsnek nem hozza meg azon hasznót, melyet hoznia kellene.

Hogy ezen nyilatkozatunk mennyire őszinte, legjobbban bizonyítjuk meg azon kijelentésünkkel is, hogy készek vagyunk azon esetben, ha alábbi javaslatunk elvileg elfogadjatik, a tekintetes Tanácsot a Hortobágy hasznosítási törekvésében, odaadással, egész örönkelélmódon támog-

gatti, hogy évtávotuk azon akadályt, mely ezen kérdés megoldását elvitatja óta gátolja s a megoldásnak, az ellenkező nyilatkozatok dacára is, még ma is legnagyobb akadályát képezi. Vagyis lényük vagunk a város tanácsa által több ízben végzetlenül elismert, tekintélyes jogások és bírák nyilatkozata szerint is el nem évülő s már több, mint emberemlékezet óta fennálló azon szerzett jogunkról is lemondani, hogy a Hortobágyt az adójának és Bérszabályozási költéseinek megterítése ellenében, mint közeleget befizetés nélkül használhatjuk.

Nyilván haugostatjuk tehát, hogy a Hortobágy hasznosításának előadására csak a Kőszerek károsításával történhetik, de ha javaslatunk eljuttatás s a rendezés oly alapon kiserelhetnek meg, hogy a Hortobágy akár csak egy részének kiszakítása és bérbeadása által közlegelő jellegéből kivetkötetnek, akára, nem akára kénytelenek lennünk erre az utra lépni s minden törvényes úton-módon odaadni, hogy ezen egész gazdasági rendszerünket alapban felorgató, anyagi romlásnak előidéző, tehát rövidtávú intézkedés megakadályozzassék. Mert helyi viszonyaink mérlegeléséből folyó megdöntendő meggyőződésünk az, hogy a Hortobágy szántóterő részének idegen kézbe való juttatása, tehát rendeltetésszerű való elvonása által sokkal nagyobb veszteség érne úgy az állattenyésztő gazdákat, mint a földdel bíró polgárság összességét is, mint amennyi kár származhatna a mostani veszteséggel járó szántóterület forgatásából.

Annak igazolására, hogy azon állításunk, miszerint a Hortobágy csak egy részének is bérbe adása nemcsak mezőgazdaságnak suttana s hogy ennélgya a bérbeadás eljelen bitakozásunkat nem önos érdekünk sugallta, rá kell mutatnunk azon körülményre, hogy Debrecen városában azon sajátos körülmény forog fenn, miszerint a sokak által ma is erővonyban levőnek volt aei statusum folytán, minden hához a beltelék nagyságához mérten 8-12 hold föld tartozott, melyet egymással elidőgeníteni nem volt szabad, úgy, hogy még 2696 hához 19,976 hold föld tartozik s ezek közül 1834 oly földtulajdonos van, ki maga gazdaságkudással nem foglalkozik, de azért a Hortobágyon legteltelese jövedelést.

De még tagazó körünyre vülük a Hortobágy közlegelő jellegének közérdekűsége, ha figyelembe vesszük, hogy azon szintén régi statusum folytán, hogy Debrecenben tanya-földdel csak az birhatott, kinek Debrecenben háza volt. 5390 hold föld van ma is olyan polgáros birtokában, kik gazdaságkudással szintén nem foglalkoznak. Kiténik tehát obód, hogy a Hortobágy javaslatunk szerinti rendezése nemcsak a gazdaságkudó osztályt, hanem az összes ház- és tanya-birtokosokat, akár gazdaságkudnak akár sem, egyformán sújtja.

Hogy a Hortobágyt akár csak részleges bérbe adásával mit veszítsen ezen gazdaságkudással nem foglalkozó iparos és kereskedő polgáros, az szinténleg is igazolható. Még pedig oly végeredménnyel, a vesztésének oly végösszegével, mely bizonyval megdömbentí mindazokat, akik felületelen, bizonyos nemcsak a magánbirák el ezen kérdés. Mint tettük a tek. tanács által meghallgatott azon idegen szakértők, kik a helyi viszonyok mérlegelése nélkül a Hortobágyt egy nagy darab földnek, a Hortobágyt egy nagy darab földnek, a szeki földnek rettek és sokan azek a többi birtokra, azt gyári telepítés és szocial-politikai objektumnak nézték és készítették rá képtelen hasznosítási terveket.

De hogy a Hortobágy bár részleges bérbeadásából származó veszteség nagyságát elbirálhassuk, hivatkozunk kell arra, hogy Debrecen határában ma a ház- és tanya-földekért, sőt még a város által bérbe adott földekért is 44-50, sőt még 60 korona ávi bért is fizettek, úgy, hogy egy hold föld az Ondád, Elap, Szepes stb. birtok részekkor átlag mintegy 48 koronára telhet. Igazolni fogják ezt a város törvényhatóság bizottságának a rendezés ügyében döntő tagjai is. De igazolni fogják azt is, hogy ezen anomáliában magas bért a bérlők csak akkor fizethetik meg, ha a földet a külső világ felszámhatják s abban évül-évre a legtöbb jövedelmet adó két természetű a busz és tengerit

termeszethetik. Amde ezen, a busz tengerivel való gazdaságkud. Földi rendszer csak úgy tartható fenn, ha a gazda hasonló állapot a legelőt és az idősarkat aint, igaz jövedelét pedig a munka közökben a közlegelő, a Hortobágyon tarthatja. De melyet ezen lehetőség megosszánk s a gazdaság kénytelenek által állományukat nemcsak csökkenteni, hanem a számban apasztott által állomány föntartása végett kény-szerülnek a mostani gazdasági rendszerükön oly módon változtatni, hogy földjüknél akár csak egyhármad részén is takarimányt termesztenek, az átlagos 18 K bér helyett legfőbb 20-24 K bért fizethetnek, vagyis minthogy a jövedelem összege határozott meg a tőke összegét a debreceni ház- és tanya-földek forgalmi értéke legalább is 33%, csökkentet szenvedne s így onyitt buknek a városgyon értéke is.

Teljesen meiók előttünk azok a szakértői vélemények, melyek külföldi példákra hivatkozva, a túrélmis papíron számokból bizonyítják, hogy Magyarország mezeli gazdaságkudásának a beltérregehes való átérése, növény az állattenyésztésben, az istállóvisz behozatalában csuosenek ki. Ez a tétel még elméletleg sem igaz, mert a gazdaságkudás udve nem a beltérregehesben, hanem azon körülményben rejlik, hogy a gazdaságkudási rendszer a helyi viszonyoknak megfelelő legyen. Amde a beltérregehes alapfőfeltélel a sürü népesség, a fogyasztási piacok közelsége, jó utak, olcsó szállítási, olcsó tőke s lejtelt eszkerülem stb. stb. Hol tartunk mi még ezekből? Ellenkezőleg van. A mi viszonyaink a beltérregehesre utalnak, nem csak bennünk, de még gyermekünkben is.

Az istállóvisz szükségesek hangtatása ellenében bátran kimondhatjuk azt az elvet, hogy kösségi birtokrendszer terjedelmét közlegelő nélkül usunk ma és még igen hossza időt meg nem állhat.

Igazolás bitjuk azt, ha látó szemmel tekintünk körül háznak azon egésze tagozott községünk, melyek kapcsiságukban krosították, föltörték a közlegelőket. Itt van közelünkben Karug és Földes a még több más község, ahol az eke megőrie a gyulákat, znyákat és eszkerüket, de megőrie azel a régi virágzó jövedelét is.

Ezen áll mellett sóinak azon kormány-intézkedések, melyek a tagostatásnál utab idők óta gátolják a közlegelők megújulását. Sőt a közlegelők visma állítását még szorgalmaznak is, sicut az néhány hó előtt köztudomásulag Békes megyében is történt.

Epp most álluk azt az időt, midőn tudatára jutott nemcsak a gazdaságkudás, mely háromszoros áron ázeli a tanya- és haszonjövését, hanem a jövedelét közlegelő is, melyet a közlegelőzési válság app oly érzékenyen sújt, minő kardális híba volt, hogy a szentmaréssert föld-donok állattenyésztésének.

Az úgy komolyására való tekintetből s a tárgyilagosság céljából kerülni óhajunk mindent, ami elületekre vezetne s így nem bocsátokhatunk a fölmerült rendezési javaslatok kritikai fejtegetésébe, de a közérdek szempontjából kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy a Takarítás Tanács által eddig tárgyalt javaslatok egyrés sem életképes, Nem életképes pedig azon oknál fogva, mert mindugyik javaslatnak kitudulási alapja az képez, hogy a Hortobágy java része, vagyis a szántó-terület alkalmas terület egyesnek eke ala bérbe adassék. Pedig ezáltal nemcsak a bérbe adni javasolt nagy terület vonatik el a közhasználatból, de visszatartásában, mint azt fentebb szem-tételleg igazoltuk, a Hortobágy egy részének elszakítása tetemesen csökkentene úgy a ház- és tanya-földek tőke-értékét, mint a gazdaságkud fennhagyott rész használhatóságát is. De mi több, határozottan kimondhatjuk, hogy a tárgyalt bérbeadás által egyösszességkorra lehetlenné telítik az is, hogy azon visszas gazdaságkudási rendszer, mely most a Hortobágyon folyik s amely visszas, köz-károsodással járó rendszernek megújultatása céljából véteti föl a Takarítás Tanács a Hortobágy hasznosításának kérdését, megszüntetessék.

Ha ugyanis a hortobágyi gazdaságkudás eredménytelen-ségének okát kutatjuk, még a laikusnak is azonnal szembe-ötök, hogy ennek nem is egy, de két főoka van. Egyike

ezeknek az, hogy a hortobágyi legelő, éghajlati viszonyaink folytán, megbízhatatlan, mert a Tiszaszabályozás miatt egyes kivételek évekétől eltekintve, még pedig tapasztalás szerint, 10 év alatt legalább is nyolcszor, már július közepe táján elsül, elég a legudasabb mező is, úgy, hogy ezt, mint százaz avert, letörik s elserkai a gyakori és a sikságon akadályba nem ütköző szelek s a Hortobágy szeptember közepéig, tehát mintegy 6 napig oly kietlen pusztasággá válik, melyen csont és bőrre lesoványodva, éhen pusztul a nyajak azon része, mely a kaszálókban menedéket nem talál. Oda pedig a Tekintetes Tanács által, — a legeltetési rendszabályok megkerülésével — kegyelemből és csak a véginség beálltával bocsájtnak be.

Hogy a bebocsájtás csak a véginség esetén engedtetik meg, nagyon is indokolt, mert a kaszálókban az a rendelkezése, hogy a Hortobágyról való beszorulás után, tehát akkor, midőn a zord időjárás a legeltetéstől el lehetetlenül teszi, tehát november elseje körül adjon menedéket és tápot az állatoknak. Ha pedig a jószágok már július, augusztus inséges napjaiban élik ki a kaszálótak, koplaniok kell a kaszálók rendes legeltetési ideje alatt, tehát novembertől december közepéig.

Hogy ezen koplalások folytán hány darab haszon-állat válik értéktelenné, vagy pusztul el évente, azt legjobban jószágtartó gazdáink telegkönyvéből lehetne kimutatni.

A Hortobágy mai veszteséggel járó gazdálkodási rendszeren tehát első sorban és legfőképpen csak az állat lehet segíteni, ha az aszalyos időszakban az állatok táplálásáról kellőképp gondoskodva lesz.

Úres szalma cséplése tehát a fölött vitakozni: 14 vagy 18 ezer hold legelő hagyassék-e a debreceni gazdák használatára. Mert 10 év közül 8-szor sem a 14 ezer, sem a 18 ezer, de még 25 ezer hold legelő sem elég-séges a 40 ezer fejszámot tevő állatok 6—8 hónapra terjedő táplálására. A tapasztalás bizonyítja, hogy még az egész 42 ezer hold sem elég-séges erre a célra. 14 vagy 18 ezer holddal tehát a gazdákon segítve nem lesz, mert ily nagy állatlétszám mellett ezen a területen marad a legeltetési rendszer úgy, amint van, mert ezen változtatni csak úgy lehet, ha az egész Hortobágy, mint közlegelő a gazdák kezébe jut, hogy képesek legyenek a bérbe adni szándékolt jó részekben az inség idejére takarmányt és a legelők okszerű kihasználását lehetővé tevő almot biztosítani.

Az alomszükséglet fölemlítésével eljuttunk a hortobágyi gazdálkodás eredménytelenségének másik fő okához, vagyis azon hiányhoz, hogy az összes gulyák, ménesek, nyajak a legeltetés időtartama alatt szabad ég alatt tanyáznak s így sem a kora tavaszi zord, viharos szelekkel járó havas esőkben, sem a hosszú hűvös éjszajeleken át a gyakori zimankók ellen oltalmat nem találnak.

Nem oltalmazhatók pedig meg ezen sorvasztó, fejlődésüket, tehát értéküket is csökkentő, sőt még életüket is veszélyeztető káros hatásoktól azért, mert alom nélkül alakot, istállókat a Hortobágyon, a vartostól 25—30 kilométert meghaladó távolságon fönttartani nem lehet, mert az állatok ürülete, az esős időben a rölök lecsorgó víz föláztatja az aicol vagy istálló földjét s hasig érő dagványt okoz. Kikövezéssel sem lehet e bajon segíteni, mert az ürületekben tetrenő állatok elpiszkosodnak és megfetévednek. De a hortobágyi istállók hiányában, még a tanya-akon is, szabad ég alatt kell a barmokat tartani, nehogy a meleg istállók korai vedlést idézzenek elő, mert a korán vallett állatok a korai kihajtáskor beálló rossz időjárásban elpusztulnak.

Vagyis összefoglalva ezen tényeket, kitűnik, hogy a Hortobágyon a mai rendszert megszüntetni és okszerű kezelést foganatosítani csak úgy lehet, ha ott az állat-tenyésztéssel a mezei gazdálkodás is kapcsolatba hozatik.

Ha az igaz, akkor igaz az az, hogy a termelésre alkalmas területeket magángazdálkodásra átengedni, vagyis egyeseknek bérbe adni nem szabad, mert kizárólag legelő-területek kijelölésével még akkor sem biztosítható az állat-tenyésztés, ha az okszerűséget nélkülöző tervezet szerinti 3000 hold öntözött legelővel hozatnék kapoco-

latba. Az öntözött legelő különben is ismeretlen fogalom és unikum volna a maga nemében.

Javaslatunk tehát a Tekintetes Tanács által eddig tárgyalt javaslatoktól eltérőleg az, hogy a Hortobágy ügye érvényesen, még pedig úgy rendeztesék, hogy a közlegelői jellegét beláthatatlan időköz megtartsa.

Elérhető pedig ez az által, hogy a ma is közlegelőül használt Hortobágy egész területében, a méltányosság alapján megállapított váltásösszeg ellenébe a jogosultak, tehát a ház-, tanya- és kaszálóirtokosok tulajdonába bocsájtnassék. Aki is megalapítva a hortobágyi közbirtokosságot, birtakculsuk alapján közös, de osztatlan tulajdonokba veszik ezen 42,580 holdnyi birtokot s a vagyonkulcs alapján részesének ezen rendezéssel járó jogokban s teljesítik az ezzel járó kötelezettségeket.

A befizetett váltásösszeg tőkésítve a város vagyonához csatolatték. Kamatai azonban közszükségletek fedezésére fordittassék.

A város jószámsága alapján tagja lesz a közbirtokosságnak s gyakorolja megbízottja által jogait.

Nagyon és egészen e szerint a Hortobágy hasznosítása így alakulna:

A Hortobágynek az utak, tanyahegyek, folyó medrek, mocsarak, szóval az adómentes, tehát nem értékelhető területek leszámitásával fennmaradó 29 ezer holdjárt, a megalakult Hortobágyi közbirtokosság megajánlunk 8 millió korona váltásösszeget.

S így, minthogy a közbirtokosság viseli a Hortobágy összes állami adóját, fizeti az adó illeték egyenértékűt, betegápolási és utadót és az egész Tiszaszabályozási költségét, ez uton a város évi 400 ezer korona tiszta jövedelmehz jut, melyet költségek építkezések nem csorbítanak. Sőt megszabadul a város a Hortobágy kezelésének terheitől is.

Kelt Debrecenben, a kiküldött bizottság 1906. évi november hó 25 én tartott üléséből.

Városi közgyűlés.

Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottsága f. hó 29-én és 30 án tartotta rendes közgyűlést *Wesprémy Zoltán* elnökletével.

A főispán üdvözlőlvén a közgyűlést, rámutat a tárgysorozat fontos pontjaira, első sorban a debreceni egyetemre, melynek ügyét melegen ajánlja a bizottsági tagok figyelmébe.

A polgármesteri jelentés felolvasása és tudomásul vétele után több miniszteri rendelet mutattott be.

Nyitra vármegye, Szeged, Kassa és Sopron a nemzeti-sajtó megrendszabályozása végett felirattak a képviselőházhoz. A feliratokat a városi tanács oly javaslatot terjeszti a közgyűlés elé, hogy a sajtócenzura mellőztessék, ellenben a nemzeti-sajtó igazgatási foghazzal büntettes-senek.

Ugocsa vármegyének a vöreghájtási intézmény egyszerűsítése, Heves vármegyének a kocsmáknak vasárnapokon történő zárvatartási ügyében hozott felirattat a közgyűlés hasonszellemű felirattal pártolja.

Két részvénytársaság a Baik Szilágyi-féle telkekből 10 holdat kért. valamint részvények jegyzését. A tanács javaslatát elfogadta a közgyűlés és a nevezett földből 10 holdnak elidegenítését a jövő közgyűlés napirendjére tűzte ki.

A siketnémákat gyámolító egyeslet telket kért a város-tól. A közgyűlés a városi tanács javaslatára kimondta, hogy a lenczház háta mögött lévő városi területből ad ugyan telket, de a jövőben egyéb adománnyal nem segíti az egyesletet.

A város a ref. főgymnázium építésére annak idején 400,000 koronát ígért és biztosított, ellenértékű bizonyos jogokat köve ki. A közgyűlés a városnak egyházkertlettel e tárgyban kötött egységét a tanács javaslatára helyben-banítja.

Szabó Kálmán országgyűlési képviselő és társai az egyetem felállítására ügyében indítványt adott be oly vég-

ből, hogy a város támogassa az egyetemet oly áldozattal, hogy az mielőbb felállítható legyen. Erre nézve azt javasolta, hogy a főispán elnöklétével egy 24 tagu bizottság foglalkozzék ezen fontos ügyvel és a felállítási, segélyezés dolgában három hónapon belül tegyen javaslatot.

A tanács az indítvány első részét elfogadta, ellenben nem 24, hanem 40 tagu bizottság megalakítását javasolja. A közgyűlés a tanács javaslatát elfogadta.

A tárgyszerozatban felsorolt elidegenítések névszerinti szavazása után a közgyűlés a házipénztár felesleges pénzeinek elhelyezésére azon határozatot hozta, hogy azok öt debreceni pénzintézetben egyenlő összegben helyeztessenek el.

Ezután a választásokat érték meg. Számtiszt lett egyhangulag Rankay Jenő, pénztári tiszt 86 szóval Csapó László, polgári biztos 8 szavazat többséggel Hegedűs Gyula.

A választás befejeztével, az előrehaladott időre való tekintettel a közgyűlés folytatását péntek délutánra tűzték ki.

A folytatlagos közgyűlés a tanács és erdőmester által javasolt faemelésre vonatkozó javaslatot elvetette. A hajdu és rendőrelégység csizmapénzét 25 koronáról 30 koronára emelte fel. A Szikszay-féle ház $\frac{1}{3}$ -ad részének megvételét elhatározta és az elidegenítésre való névszerinti szavazást a legközelebbi közgyűlés naprendjére tűzte ki; Katz Lajos kikujitásra vonatkozó fellebbezését helyesletle, Hertzka Henrik fellebbezését ellenben elutasította, végül Könyves Tóth h.-vósárfelügyelőnek 3 havi szabadságát engedélyezték.

A közgyűlés után a főispán törvényben gyökerező jogánál fogva *Ozory* István közigazgatási gyakornokot tb. jegyzővé, *Boros* Lajos rendőrségi iktatót, ki hűség-ül szolgálja a várost hosszú idek óta, tb. rendőrfelügyelővé nevezte ki.

A közgyűlés berekesztése után félórával később a letárgyalt ügyekről szóló határozatokat bitesítették.

Hirek.

— A kivándorlás korlátozása. A belügyminiszter a kivándorlás korlátozására rendeletet küldött az ország összes törvényhatóságaihoz, melyben a 15 éven aluli gyermekeknek az utlevél kiállítását akarja szigorub korlátok közé venni. A rendelet értelmében a 15 évnél fiatalabb gyermekek csak teljesen megbízható kisérek társaságában hagyhatják el a magyar határt. És pedig első sorban felnőttek kíséretében s másodsorban étesebb férfiak társaságában. A rendelet most érkezett meg Kolozs vármegye alispáni hivatalához a legszigorubb elővigyázatot írja elő s az ellene vétéket szigoru büntetéssel fenyegeti. Ez a helyes miniszteri intézkedés sok ifjú élet idegen földön való elzúllását, elpusztulását van hivatva meggátolni. Kolozs megye alispáni hivatala különben már évek óta a lehető legnagyobb elővigyázattal van az utlevelekre.

— Kanyaró a megyében. Hajduböszörményben olyan mértékben lépett fel a kanyaró, hogy Losonczy Álmos megyei tisztí főorvos intézkedéseire az iskolát bezárták. Ugyancsak járványos mérveket öltött a kanyaró Míképércsen is, ahol szintén megtették a szükséges óvintézkedéseket.

— Meghívás. A Hortobágy hasznosítása tárgyában 1906. évi szeptember hó 9-én tartott értekezlet által kiküldött bizottság munkálata előterjesztésére 1906. évi december hó 2-án d. e. 10 órakor, a városháza nagy tanácstermében gyűlést tart, melyre az érdeklődő közönség meghívatik.

— A madárvédelem országos szervezése. A gyakorlati természetudományi kétségtelen igazsággal állapította meg, hogy a gazdának alig van hasznosabb munkatársa a madárnál. Az újjunkon fel lehet sorolni azokat a madarakat, amelyek a gazda munkáját károsíthatják, ellenben millió és millió azoknak a madaraknak a száma, amelyek nélkül a gazda hiába küzdené termésének bogár ellen-ségei ellen. A magyar törvényhozás az 1894. XII. törvény-cikkben fektette a madárvédelmet intézményes alapra s a

törvény hathatós végrehajtását Darányi első minisztersége idején indította meg. Most újabb haladást jelezhetünk ebben a fontos dologban. Tudjunk, hogy Apponyi grófnak legelső intézkedése közé tartozik az iskolai madárnap rendszeresítése, amely intézkedéssel meg van nyitva az útja annak, hogy a madarak védelme néptinknek mielőbb vérebe menjen. Darányi földmivélsügyi miniszter e hó 30-ára értekezletet hívott össze, amelyen a madárvédelem további fejlesztéséről, a hasznos és énekölő madarak oltalmazásáról és szaporodásának előmozdításáról lesz szó. Az értekezleten a miniszter személyesen előlök, a szakeladói tisztet pedig Hermann Ottó fogja ellátni, aki amióta a Magyar Ornitológiai Középpont vezetését átvette, a madárvédelem fejlődésének új lendületet adott s az ő munkálkodásának köszönhetjük jórészt, hogy hazánk-e kérdésben a művelt népek élén halad.

Hirdetmény. A külön is kibocsátott adófizetés iránti megintésen kívül ezuton is felhivatik a város adózó lakos-sága arra, hogy mindazon állami-, községi- és egyéb köz-adó tartozását, mely már az 1906. év végéig számítva lejárt, söt esedékessé vált: ezen hirdetmény keltétől számított 8 nap alatt Debrecen sz. kir. város adópénztáránál befizetni annyival inkább sziveskedjék, mivel ezen határidőt követőleg a hátralékos adók fokozott éréllyel, söt másod-és harmadfoku végrehajtás alkalmazásával fognak behajtatni. Debrecen, 1906 november hó 29-én. A városi adó-ügyosztály.

— Előfizetési felhívás. 1907 január elsején jelenik az „Iparoskáté” című kézikönyv, mely a magyar iparosság mindennapi utmutatója lesz. Az iparos üzleti életében feltétlenül szüksges van olyan gyakorlati kézikönyv, mely általános ipari kérdésekben felvilágosítást nyújt és magában foglalja mindazt, amit iparosembernek tudnia kell, hogy a hatóságok nagy tömegében, az ipari közigazgatás bonyolult részleteiben eligazodhassék.

Az „Iparoskáté” arra vállalkozik, hogy a magyar iparosvilágnak praktikus tanácsadója legyen. Ismertető cikkei, szakbeli dolgozatai, amelyek avottak szakemberek tollából valók, állandó értékűek lesznek és évről-évre kiegészítést nyernek a beállott változásoknak megfelelően.

Nem szorakoztatott kalendáriumnak indul az „Iparoskáté”, hanem csak hasznos és szüksgeses közlemények gyűjtője lesz évről-évre, olyan kézikönyv, amelyet napról-napra kezébe vesz minden mesterember, minden gyáros és munkavezető, aki felelős azért, hogy a műhelyben és a gyárban minden ügy történjék, ahogyan ezt a törvény és az üzleti okosság parancsolja. Összefoglalása lesz ez mindenfajta jogszabálynak és tudnivalónak, amit szem előtt kell tartani a kifelé: a megrendelővel szemben és befelé: az üzleti személyzettel szemben, ezenkívül felvilágosító az adó-és illeték-ügyekben és a peres ügyek mindennapos kérdéseiben.

Kimerítő sematizmusra révén valóóságos almanachja lesz az egész magyar iparnak, amelyet egy ipartestület és egy iparkamara sem nélkülözhet, amely ott lesz minden első és másodfoku iparhatósági referensnek iróasztalán.

Arra az időre, míg az új ipartörvény elkészült, valóóságos hivatása lesz az „Iparoskáténak”, mert az egymást érő miniszteri rendeletek tömegében némi világgósság fog hozni és a legújabb elvi döntések rendszeres feldolgozásával kétségkívül hasznos szolgálatot fog tenni a magyar ipari rendtartás ügyének.

A munka tizenöt ivre terjed.

Az „Iparoskáté” megrendelése legkésőbb december 15-ig eszközölhető Dóczy Sámuel lapszerkesztőnél (Budapest, VI. Uj-utca 4. sz.) Ára 240 K.

Uri ávat, kalap és fehémemű üzlet Békés Lajos Debrecen, Piacz-u. 44. dr. Újfalussy-ház. Angol női bluzsokat, férfi fehémeműeket és kelen-gyékét mérték szerint a legszebb kivitelben készit